

LETRAS D'OC

N° 1 – Genièr – Febrièr – Març de 1965

Revista Literària de l'Institut d'Estudis Occitans

EDITORIAL, Christian RAPIN

PROSAS

LO CINC DE JUNH, Ives ROQUETA

DEFINICIONS, Christian RAPIN

POESIA

PSICOSI, Gilabèrt SUBERROCAS

CRONICAS

L'OCCITAN BLOS, Jacques TAUPIAC

LOS LIBRES, per Robèrt LAFON, Christian RAPIN, J.-B. SEGUIN

EDITORIAL

Amb OC, es un episòdi de la nòstra renaissença que s'acaba. D'efièit, OC foguèt bèl brieu lo rendèt-vos dels melhors escrivans d'expression occitana. Rars son los qu'i collaborèron pas al mens un còp, que mesclèron pas lor votz a aquel concèrt optimista e grèu ont vesiàm un grop téner en esvelh la consciéncia d'òc e ensajar de pòrger al mond literari un resson autenticament occitan.

LETRAS D'OC succedís a OC. Lo concèrt que ne parlàvem s'es fait mai blos e mai universal. Dapàs, a proporcion que la literatura se despulhava de l'esperit dètz e noven e felibrenc, una concepcion mai larga del fait occitan s'amagestrava. Es atal que del besonh de portar la luta sul terren de las idèas es espelida la novèla revista VIURE que ven ocupar una plaça qu'èra a prendre. Es amb un sentiment d'amaisament que devèm salutar aquela publicacion. Nos sentèm mai liures. D'ara enlà, poirem, sens recacòr, nos consacrar al prètz-fait qu'es nòstre, es a dire l'empurament de la cultura d'òc, fins que tornarmai pòsca far rampèu a las autras grandas culturas, e en defòra de tota vana polemica. Aicí, dins LETRAS D'OC, èm a la crosièra dels camins, al lòc ont prosators, poètas, dramaturges, ensagistas, escrivans de tota mena e de tots bòrds desboissaràn una vision del mond feita de la sintèsi de totas las temptativas escampilhadas.

Sens estrambòrd coma sens desenlusiment, amb fisança, la literatura d'òc buta davant.

Cristian RAPIN.

LO CINC DE JUNH

Besièrs, lo cinc de junh, a sièis oras e mièja, tot es en òrdre la vesprada e nosautres. Ges d'odor monta pas de la tèrra, la tèrra aici a pas ges d'odor, e lo parfum del telh de l'autre band de la carrièira caldrà encara esperar una orada, lo temps que lo vent vire e venga de la mar, per qu'arribe ont sèm. Pausar sa votz. Ensajar de dire la patz. Rojolina del vèspre. Dessús mon cap la gàbia penja, lo canari lo pòdi pas veire, mas sabi qu'es bòrlhe d'un uòlh. Al bruch que mena ara, devinhi qu'es a prene son balanç e ara que s'esposca dins l'aiga. Es pas son ora, mas de qué far? Es que i a d'oras, uòi? De tot uòi es que i a agut d'oras? E ara Tautisson confla sas plumas, estira sas alas, beu, beu, beu...

Es pas qu'apuèi que cantarà. Mandarà sa crida rotlada, tenguda, que s'engavacha al cap d'un brieu, e quand se calarà me semblarà que lo silenci còpe. Puèi l'aucèl se perdrà, et tanben, coma tot dins una jòia mofla.

Cutarai los uòlhs un moment. Daissarai venir l'òrt. L'an asagat un pauc trop lèu se pòt, davant que lo caud tòmbe, e las tomatas alatejan. Al mitan de la lèa de ròsas pèrdon sos fulhons e a senèstra, a cima de paret, una trelha verdeja e roseja contra lo blanc del gip. Las paraulas dels petancaires, sovent fau la partida amb eles, mas uòi n'ai pas agut brica l'enveja, venon de luònh, se mesclan, confondudas, passadas al dralh, impossiblas de comprene. A moments un carrèu peta, las votz mòntan puèi s'amaisan, lo jòc reprén e tot se cala. Lo cèl barrat en dessús de nosautres, raiat d'irondeles sens fin es una granda jòia distanciada. Lo vent a finit per virar e lo cèl doçament carreja. Devèrs marin un nivòl

mònta, s'espelhandra, se pèrd, seguit d'un autre e tornarmai. Lo parfum del telh a pena es arribat que se tira. Quand nesejaràn las ensenhas que ma femna li fan crença, coma se las vesia virar, coma s'èran pas de carelhas un pauc nècias penjadas a las bigas del cèl per mesurar lo temps, saique serem dintrats. Lo temps l'avèm. Lai caminam tot drech, a paupas, coma dins un ostal. L'avèm engabiat, aprivat, fach nòstre. Es pas question de l'arrestar. Lo podèm daissar jogar, a son sicap, a mos pès, coma la canha: d'esquina, lo ventre en l'èr e las pautas que bolegan alentidas en quista d'una careça que caldrà que venga a la fin. Avèm tota la vida e tot çò que s'amaga de l'autre costat de la vida. L'òrt de la debuta de mond dison que l'an clavat, dison pas que siá desfatat. Avèm pas perdut que la mapa.

Cuti los uòlhs. L'òrt. La ràdio. Gui Beart canta e son aritmetica desesperada e risolièira a rejonch la votz cie Saurat. Ac digas pas. Ac digas pas. A Montsegur lo camin es encara traçat que davala del castèl al lenhièr, o lo contrari: lo contrari de segur, ren finís pas al davalat, e tot çò qu'aimi se i rebala. Las montanhas d'Arièja los arbres a l'auçada dels uòlhs carrièira Magalona, la tèrra negrassa de l'òrt, la sala d'un cafè de la Moffa. Pèire e Renat: "Explica. Avèm besonh de saber". Jos las parpèlas, tot lo saure del vèspre, tot lo ròse d'aqueste estiu, de las filhas d'aqueste estiu, vestidas de ròse, enfin, après lo gris de l'an delà, lo blanc de l'an passat, vestidas de ròse, de ròse... La platja e la carrièira de cinc oras, a la terrassa d'un cafè...

Ven la ràdio. Ràdio-quartier, m'explica Simona e es vertat qu'emplena tot. Om devinha de femnas dins l'entremièg de las cortinas ocupadas a far lo sopar. D'òmes dintran. La ràdio siscla, mas los vesins, apiejats a la parabanda de faussa fusta de sa fenèstra, sembla que l'ajan delembrada: del det l'òme mòstra quicòm cap a la mar e la femna se carcina a ensajar d'o veire. Un aucèl saique: lo vesin es caçaire e lo dimenge sa femna l'acompanha. La ràdio caborneja. Ma femna bròca: quicòm d'espès e color de flanèla que sembla un matalàs. Es esandida dins una cadieira longa. Dins la fenda de son mantal de tela blava los pels de son sèxe fan la còca al mitan, se revechinan, coma la mar quora fa nòrd. Es ara, en escrivent, que pensi a la mar, al nòrd, a la tèrra. Alara non. Mas escriure separa. E la messorga es veraia pr'aquò. Es se non parlavi del nòrd que seriái messorguier. Dins mos uòlhs portavi pas que lo còs de ma femna e ara vesi pas pus que la mar davant los Dos Fraires del Cap d'Agde amb sas ondadas capusadas pel vent. D'ont ven que dins la jòia que sentissi a l'entorn de ieu coma una aiga, trape encara lo temps, lo còr o l'enveja d'escriure? Una frasa de Miller me tafura. Es dins Crucifixion en ròse, cresi:

— I auria pas un sol òme per negresir un sol fuòlh de papièr s'aviàm lo coratge de viure çò en de que cresèm". Citi a quicòm prèp. La mar veni tanben de la pèdre.

Ma femna s'es arrestada de brocar. Compta sas malhas. Es qu'ausís la ràdio? Es que sentís coma lo vèspre ven? Sembla embarrada dins son obratge, mas las alas de son nas bolegan a moment. Lo solelh, de galís, lissa sas cambas, se pausa sus son ventre redond. Me viri un bricon sul costat per que la lutz m'agante. Image de la patz, aiçò? Se pòt, mas sabi pas. O poiria pas assegurar. L'enfant qu'esperam es pas luònh. Pensi als pins, torçuts, escabaçats, mingraunhes, sacrificats que tenon tèsta a la mar, un còp passada la darrièira renga d'ajoncs suls penjals de las dunas en dejòs de Mimizan. I pensi ara. E l'enfant es nascut e ren benlèu es pas çò qu'avèm viscut aquel vèspre e tot saique es ampatufat.

Los nivols an partit. L'aucèl cala. La ràdio? Es que jamai la ràdio a donat? Lo vèspre es tot redond e iranjat coma aquel autre vèspre qu'avèm cregut longtemps mai important qu'aqueste. Las irondeilas van e venon. A la cima de l'òrt, penjada a son aram e bolegant pas brica, una ròsa. En dejòs de la terrassa, sul camin vièlh de Bedarrius, un caval passa. S'ausís de luònh, dempuèi la cima de la còsta e, coma passa cada vèspre a la meteissa ora, sabi que vau ausir, per pauc que tot dins ieu se cale, las ròdas de la carreta que craïnan a contratemps del pas pro lentàs de la bèstia que marcha plan-plan puèi que tot d'una pren son vam quora aganta la davalada. Me levèssi solament e

gantèssi la parabanda, poiria veire lo vièlh assetat, cambas pengim-penjant fòra de la carreta, la pipa atudada al canton de la boca, los uòlhs amagats per la casqueta e qu'espèra l'autra carrièira, après una figuèira tota ondrada de ròsas pichonas fins a sa darrièira branca per far signe que vòl virar, engulhant un autre silenci, lo de las faissas de legums e de las rengadas de socas, dins aquela poncha de vila que s'emmarga dins lo campèstre a non plus e ont las pichòtas villàs, cargadas de flors aici-siam, se dubrisson al bon del vèspre. Mas bolegarai pas. M'es pro del bruch.

Es benlèu aiçò, la vertat. Un pas que fa lo decòmpte del temps e nosautres dedins, a i far nòstre expandi.

Disi expandi, mas es ostal que vòli dire. Ostal, òrts, bòsques, pelencs, rastolhs, lauradas. Repaus, passejadas. L'amor. Coma lo temps es luònh que m'amorravi contra tèrra tot a mon creire d'èsser sol, entièr, inatacable! Sonam del nom de patz de causas desparièiras. Los pins de Mimizan. Aval tanben, après la plòja de la vèlha e la longa vesprada al canton del fuòc, dins la granda sala de l'ostal de Bernat-Manciet, avia pensat que la patz la tenia. Era en decembre e pagina virada. Eri sol. L'amic que m'avia menat a la mar, lo quitariai l'endeman amb un paure secret. Me figuravi qu'un còp abandonat lo mond

se poiriá caminar cap a una contemplacion totala, aiçaval. Me semblava que ja, dins una glèisa de nuòch, n'aviái trapat lo primièr gost. Coma s'èrem faches per quicòm mai qu'aicí! Coma s'aviàm quicòm mai de far que de metre nòstre pas dins un autre, d'un qu'auriá tot lo temps! Los pins! Sorisi. Imagini de marchas capudas, non pas luònh de tot, mas dins tot (es que te sovenes tu, de las fuòlhas de la platana, l'an passat, d'aquel tèxt escrich en francés sus le hanneton?) amb aquel grand atissament del viure qu'es nòstre biais d'aimar Dieu e tot. E la vida coma es. Amb lo paradís terrenal en abans de nosautres, en abans o en dedins, de far, sus tèrra: pels camins de la sang dins la carn.

O tu, Bossuet, vièlha carna, ton libre m'es partit de las mans. Encara un moment e saique serà coma se jamai n'aguèssi pas començat la lectura. Paure tu, amb tas definicions aigridas, vielhanchonas, bonas tot just pel quauque grèc? Ont as après que lo còs es preson? Dins lo ventre de ma femna s'acaba una carn que vendrà un Dieu o pas ren. Aital de tota carn. De la meuna, de la teuna, rosigaire. La darrièra prepausicion del Credò, de qué n'as fach, arlèri? Lo demai còmpta pas. S'es pas amb aqueles uòlhs, amb aquelas mans, amb aquela cervèla, und zo weiter, que me serà donat d'aimar, de me mesclar sens fin e sens me pèdre dins l'amor trinitari, en nom de quana logica de l'auvari, del malastre, de l'inutil, ton Dieu los nos auriá bailats? En nom de qué la tèrra se deu escrancar en non-res. E los gèstes del plaser que son sagrament de l'amor? Se'n fenís pas jamai amb un òrt e es aital que Dieu a començat. Daissarem de caire los libres per aprene çò que es la beutat, tre ara. E se lo temps nos sufís pas ne prendrem mai. Ne traparem tant coma ne caldrà per aprene a tot aimar en vertat e en actes. A negligir pas ren. Sauprem ont nisa la beutat a fòrça d'agachar las nafraduras de las mans, dels pès, del costat. N'os caldrà fòrça temps, m'aviás dich, mas parlavi de quicòm mai sens quitar de parlar d'aiçò. Lo còs del Crist nafrat es çò que i a agut de pus bèl sus la tèrra e ara de pus bèl sus tèrra e dins lo cel. Bèl. Disi bèl. Mas se lo vesiaí bèl de quan agach o espiariái tot? Totara, abans de m'expandir a costat de ma femna, l'ai encara manjat. Per que ren non se pèrda, per que tot siá complit.

Cans dintra a son ostal. Quora passa davant la grasilha de l'òrt nos fa un signe de la man.

— Arriba, ditz ma femna. Te caldriá ensajar. Ai paur que te siá un pauc grand.

Dempuèi lo primièr jorn es cla qu'a rason. Sorisi. Aquò's vertat. Es grand, lo tricòt. Ai pas brica enveja de rire.

Ives ROQUETA.

1962.

DEFINICIONS

LO CASSE

I soi anat tanben. Un ser, la nueit avè deishat candelas d'arrosia alucadas dens lo huelhumi. Demorava ua brasa, luenh, dens lo cap-lòc. Sèi pas mei. Me'n brempi pas. Calèva marchar e trobar un estancader. M'ajocar com un dròlle capriciós. E aciú lo bòsc. Lo bòsc autentic qu'a amassat totas las hantaumas dens la soa escuranha. Crei-me se vòs. Que i avè broishas esperracadas, plorairas negras, estropadas dens sos mantèths. Cavècas immobilas dens sos bujaus. Que'm flingavan las brancas deus broishòcs. Eri plan deishidat, ne pòdes èste solide. Non, dromivi pas. Dens l'espaci deu cèu, i avè sonque lo hroncle de la lua. Cap aus con.hins, veses nublas esquiçadas. En dehòra d'aquò, un cèu escarp. Que'm sèsi còsta un bedoth argentat. Los varats plan dessenhats. Los varats de la planeta Març. Mei enlà, capvath las heuguèras, un trauc que s'englaupa l'aiga deu varat, l'aiga tremolejanta com ua pèça de seda. Que m'adromiri. Mès l'auserumi que s'arritz a esclaquerats. Un bramet. Que me'n estremòli. E adara anem dinc a l'estremau deu piadar. Benlèu i trobaram ua lutz. Lutz de qué? Eslambrecs electricis alisoant un cap de peu. Pòts de sanguin. Vesiadura. Mès non. Anem en quauque lòc mei. Dinc a la cantèra deu bòsc. Dinc a l'estremèra deus sendèrs, au delà deus biules drets, deus leugèrs torçuts, deus heuguerars. Benlèu. Dens lo miralh tòrv dèishi mon image encaujolat. En quauque lòc mei. Corri a poder pas mei. E eth pareish sobtament au davant de jo. Lo casse mon frair. Noserut dab son corau secret, metallic. La fòrça quilhada còsta la flaquèra gòha de la lagua. La vita dens son principi qu'es un sortent. Qu'èm companhons d'un Orde sens nom. Companhonatge de davant los trobaires. Frairia de l'espaci. Tu solet. L'òme e lo casse. L'arbe amic, protector, doble, totèm. Lo casse pilar capvath las pertusanas. Dinc au cap de l'aventura. La destrau. Oc, la destrau blanca e prusenta. La destrau ignòbla, ahamiada. E truca que te truqui. Camas en compàs suu tèrrahòrt. Prengui balanç, puèi que dèishi càser l'acèr. Com un pèc. Que susi sang e aiga. Lo casse, lo sol que sàpia morir.

Escarp = carmenat.
Leugèr = siure, casse de leuge.
Cantèra = orièra, broa.
Sortent = sorgent, sorga.

LA CREACION DEU MÓN

Per Anna.

Abans, lo món n'avè pas nada fòrma. Nada fòrma definitiva. Las linhas tremblava enquèra, indecisas e los objèctes èran trebles com darrèr ua glaça encrumida. La maja part de las causas èran voidas completament o sordeish: se voidavan sens fin, sens nat estanquet. A còps gahavan ua cèrta realitat, dens lo lor ordimi de sorelh, o dens la lutz de periglèra. Mès non acabavan pas de se materializar. Eran com las caishetas de Petri pleas de rebats deus quimistas. Tostemps s'i vedèvam a travèrs e lors contorns en susimpression semblava que se honèsse dens l'espectacle. Los quites pintres ne m'avèvan pas ensenhat a espiar lo cèu ni l'aiga e totas las fòrmas hasederas, pensaderas, dromivan dens lo pigrèr insatisfèit de mon anma. Ça que la tenèvan escurament a s'esplandir com dens l'aiga trebosa la sesca que nèish. E me carcinavi ende las devinhar. Ton cap de peu, de lianas e caramudas que'm permetó de comprèner que la tèrra èra ua grana flor, un viulèr esplandit dab la modessa d'un marmolh. E las madaishas sauras que colavan dessus tas umbas èran com l'agram tralhat après las granas plojas. Cap de peu deliurat e pientat. Alissoat. Plegadís com lo lan. Ombra dens la dolor e gavarrèr dens lo plaser. Tos peus que se son eslissats dens lo desòrde de las linhas, de las corbas, con.honuts dab la trama de las nueits. Palle sorelh dens lo maresc deus sers. Mas traças esgranadas, peu primèr còp, que s'estampèn sus lo sable. Peu primèr còp, mos passes estón pesucs, materiaus. Peu primèr còp comprenoi la geometria poetica deu món. Ostaús, bòrdas, edificis de tota traca vengón pèira, hardís, hèr, cement, o pèira nhòga. La tèrra estoc pas mes impassibla. Estó d'ara avant animada, plea de dius. La matèria a parit la dolor e lo gòï, com l'aiga dens la hanha. Crierada peu sorelh-coc, la lutz que s'es quitament descompausada ende imprenhar los atòms. Es estada bevuda per las parets lissas; es estada esmiudada per las susfàcias arreboishèras. Es venguda brumalh. Es estada delida peus con.hins ombrós. Ac sèi: que soi vengut aute. E lo món a cambiat tanben. E quita pas de cambial. Bota la man dessus mos uelhs.

RAPIN.

PSICOSI

Miserables
jo soi lo qui viu
dab son sèxe
en cada trauc en tèrra umida
que hèi
gausi en.honsà'u;
cada trauc en l'escorça;
de cada canha docila
en son cuu pro larg,
en lo de cada craba,
en lo deu cadavre fresc.
Mès serà lèu lo temps
on las hemnas deus sénhers
on las hemnas deus escrivans
pègas
botadas au hèit per sos espós
sobtament
en çò de men
trucaràn a la pòrta

e diràn
dròlle
prenètz-me com soi
e aqueth jorn
escotatz!
per tots los trucaires de tambor
deu món entièr
per las aulhas bramadoras
harèi anonciar a las gents
qu'an de tot temps avut set d'escandal
que son convidats a la taulejada
e mei, cau ben arriser:
invitarèi lo Jèsus
lo crist
mon vesin
alavetz en los sos braces
li botarèi ua guitarra
e, sacreviu, vulhi o non,
cantarà
e mei trepejarà
sus la taula
un tròç de rock'n roll
good gooly miss molly
mentres que lo món tan pleats
de bestiessa
trucaràn com falords en las
suas mans rojas
e mei... e mei...

SUBERROCAS.

L'OCCITAN BLOS L'ACCENTUACION GRAFICA AL FUTUR DE L'INDICATIU

En occitan comun, la caracteristica morfologica de la primièra e segonda persona del plural del futur, es d'aver un "e" tonic barrat. Aquela règla val per totis los vèrbs, regulars e irregulars.

Exemples:

Primièra conjugason:

PARLAR: parlarem (fr.: nous parlerons)

parlaretz (fr.: vous parlerez).

Segonda conjugason:

BASTIR: bastirem (fr.: nous bâtirons)

bastiretz (fr.: vous bâtirez).

Tresena conjugason:

BATRE: batrem (fr.: nous battons)

batretz (fr.: vous battez).

Qualquis vèrbs irregulars:

AVER: aurem (fr.: nous aurons)

auretz (fr.: vous aurez).

ESTRE: serem (fr.: nous serons)

seretz (fr.: vous serez).

FAR: farem (fr.: nous ferons)

faretz (fr.: vous ferez).

Arriba sovent, en occitan comun, qu'aquel "e" tonic barrat del futur s'opausa a un "e" tonic dubèrt del present de l'indicatiu.

Exemples:

creirem (fr.: nous croirons) — cresèm (fr.: nous croyons), creiretz (fr.: vous croirez) — cresètz (fr.: vous croyez),

direm (fr.: nous dirons) — disèm (fr.: nous disons),

diretz (fr.: vous direz) — disètz (fr.: vous dites),

farem (fr.: nous ferons) — fasèm (fr.: nous faisons),

faretz (fr.: vous ferez) — fasètz (fr.: vous faites).

Aquel sistèma d'opausicion morfologica es pas pro respectat pels escrivans. Ai agut legit los barbarismes: “vendrètz, pregarètz, dirètz”, al lòc que las fòrmas corrèctas e fidèlas a la lenga parlada, son: “vendretz, pregaretz, diretz”, amb un “e” tonic barrat.

J. TAUPIAC.

NOTAS

LE PHENOMENE CATHARE (P.U.F., Privat. 1964, 198 p.) per Renat Nelli.

LES CATHARES (Paris, Edit. de Delphes, 1964, 461 p.) per R. Nelli, Fernand Niel, Jean Duvernoy, Déodat Roché.

L'HISTOIRE SPIRITUELLE DE LA FRANCE (Paris, Beauchesne, 1964, XIV, 391 p.) per lo Paire Rayez.

Dos volums recents, sus ma taula, me parlan del catarisme. Per un còp dirai pas: encara! Dirai... enfin! Perque vira de dos libres bons. Le Phénomène cathare es de Renat Nelli. Prendrà la plaça del volum collectiu agotat de la meteissa colleccion “Nouvelle Recherche” titolat Le Catharisme. Aicí presenta sas vistas personalas sul catarisme, de traduccions de documents catars (La Vesion d'Isaïas, de tròces del Liber de duobus principibus, la legenda de la fusta de la Crotz, e un sirventés de Guilhèm de Durfòrt); enfin consacra un capítol a parlar de l'iconografia del catarisme occitan. Aquela revista menimosa de las colombas, croses, peissons, etc., atribuïts als catars per de cercaires sovent sens formacion scientifica es fòrt ensenharèla. Parièrament òm pòt pas legir sens s'assabentar la longa meditacion qu'entamena lo libre, sus la filosofia del catarisme. Aquí lo saberut es totjorn present, que legís e elucida los tèxtes e l'istòria amb la man de mèstre, mas i a tanben l'òme que darrièr la pergamenta e la polsa cèrca vertat. L'òme de sciéncia dona de relèu a l'idèa sieuna e que fa son camin, que lo catarisme es pas dualista al sens que se disiá e se ditz encara tròp sovent. Per el (p. 69), las cresenças cataras se resumisson en sèt punts que s'engimbran dialecticament. Lo primièr estent que Dieu es tot-potent dins lo ben e dins l'eternitat, lo segond, que i a, dins lo temps, una raïce del mal que gasta tot çò que, in origine, èra bon; lo tresen, que lo principi del mal est et non est.

Nelli s'acontenta pas de dire çò que lo catarisme es estat; s'aplica tanben a ne desenvolopar las potencialitats dins la vesion d'una morala modèrna renovelada. Aicí, benlèu que sas atacas contra cèrtas posicions del crestianisme tradicional agradaràn pas a totes sos legeires. Pr'aquò seriá pas onèste de pas reconéisser que sa quita polemica es fruchosa, perque fòrça a se pausar de questions e mòstra clarament la modernitat del catarisme, son sens de l'existencialitat. Per tot dire, sus aquel ensag, i caldriá mai de plaça que n'avèm aici. Mas lo legeire pòt i anar e s'i fisar; vaquí una lectura qu'òm deu pas mancar.

Om deuriá pas mancar tanpauc Les Cathares. I an collaborat Renat Nelli, Fernand Nièl, Jean Duvernoy, Deodat Roché. Es lo dosièr de la Crosada e del catarisme, amb qualques articles dels autors que venèm de dire. Dins un sens i a pas res de nòu aqui dedins. Çà que la, es lo primièr còp qu'avèm dins las mans una tala molonada de tèxtes presentats dins una tipografia originala e agradiva. Planherem pas qu'una causa, a saber que l'occitan dels documents primitivament escrichs dins nòstra lenga siá pas estat publicat en regard de la traduccion.

L'Histoire Spirituelle de la France, qu'es l'òbra d'una còla de cercaires jos la direccion del Paire Rayez, e mai o semblès pas a primièra vista, manca pas d'interès per nòstra istòria religiosa. Nòstras problematicas i son pas emplegadas; mas s'òm sap legir, òm pòt i trobar fòrça causas de moment, e mai que pus un lavaci de nòtas bibliograficas que son pas a mespresar, estant que los autors son sensibles a las diversitats regionalas. Una causa m'arrestèt mentre legissiái aquel obratge: l'envasiment de la mistica espanhòla e italiana, cap a la mitat del sègle XVI, que ne deviá sortir la mistica francesa de la fin del sègle, passa per Occitània (cf. op. cit., p. 205-208). La via seguida es l'inversa de la que s'i adralhèt la lenga francesa per venir en çò nòstre. Pr'aquò la “florison mistica” serà un fenomèn dels païses

d'oïl, e de la borgesiá. En çò nòstre i aurà tanben un reviscòl de vida mistica, al sègle XVIII, especialament en Provença (cf. op. cit., p. 282-283), mas serà pas dins la peada dels esperitals influenciats per Itàlia al sègle d'abans e que Bremond aviá estudiats (La Provença mistica). Lo buf, reservat a las borgesas visitandinas, vendrà aqueste còp del Nòrd. Sus aquestas notacions i aurà de qué meditar de longa.

J.-B. SEGUIN.

JOSEP M. CASTELLET I JOAQUIN MOLAS, POESIA CATALANA DEL SEGLE XX, Edicions 62, Barcelona, 1963.

L'efiech primier sus lis occitans d'aquela antologia seriá de li faire conéisser de poëmas que coneissián pas, li dau periòde revolucionari de 36. I a aquí un moment ont l'inquietud sociala tòca li mai grands poëtas de la generacion anteriora, ont prenon sa plaça li Guerau de Liost e Pere Quart, ont se justifica la recèrca apassionada e lèu trencada d'un Salvat Papasseit. Moment que podiàm pas desvistar nosautres, d'abòrd que l'avèm pas viscut. L'occitanisme s'es atencionat a la poësia catalana per d'amistats anterioras au drama e a la catastròfa, d'aquí lo ròtle dins nòstra vista di letras catalanas di mèstres de 1930, li Carner, Riba, Garcés, e nòstra inhorança de l'abansgardisme. Puèi per lis amistats de ma generacion. Antau avèm corregut lo camin que mena de la represa dis ans 50 amb son europeïsme de granda cultura, son pensament d'evaluacion critica (la pojada de l'intelligéncia explicativa de Triadú e la curiosetat mestrejaira de Tasis orientan aqueu tèmps) au "baixem al carrer" de Jòrdi Sarsanedas, es-a-dire a la poësia de cronica sociala dis ans darriers. Es curiós de vèire coma la generacion occitana di Camprós, Nelli, Max Roqueta, tant atencionada perr lo catalanisme politic s'es desatencionada dau fach literari catalan. Aquò maugrat l'OC catalanizat e l'Amic de les Arts de Carbonell Gener.

De fach la poësia d'òc es descrocada dins sa totalitat dau viure de la poësia catalana. Quitament dempuèi Verdaguer, qu'es bèn mistralenc d'un biais, mai d'autre biais se religa a un modernisme fin de sègle mai parisenc que rèn mai (vèire tot çò que i a de Puvis de Chavanne dins li tablèus enfadejats de Canigó, e tanben de Maeterlinck). Antau s'explica la contèsta fonsa que i a entre Catalans e Occitans sus la persona de J.-S. Pons, e que lo libre recènt de l'Ives Roqueta sèmbla d'aver renovada. La persona poëtica de Pons tròba fin finala son encastre fòrça mai dins la poësia occitana que non pas dins la catalana, e sus aquò Pons parlant dins Serra d'Or de son primier rescòntre amb Riba diguèt pron per faire comprene, en quauqui regas. D'aquí tanbèn que, entre 1936 e 1950, la poësia d'òc s'es anat cercar de mètres en çò di grands castilhans, Machado e Lorca.

La rason es clara de vèire, s'òm legís Castellet e Molas. Tot l'endevenir de la poësia i es explicat sociologicament (çò qu'empacha pas un tast de la poësia en se). D'analisi objectivas, qu'èran pas encara estadas fachas, nos ajudan a comprene que la rega de creacion es parallèla de la rega de consciéncia istorica, politica. Lo catalanisme barcelonin amb si doas temptativas mescladas, capitadas li doas, d'identificacion nacionala, e d'enriquiment cosmopolita, sostén la totalitat d'una avança ont li generacions fan sa plega. Antau vesèm lo pols de vida istorica donar una fòrma a la recèrca, e lis inspiracions que s'empeutan amb puèi la florison dis òbras dins lo brulhadís. Estudi d'una valor granda, d'un seriós sens lassiera.

Li que pènsan coma ieu que i a pai ges de salut per la literatura nòstra en defòra d'una reflexion sus li creacions lateralas, la catalana coma la francesa, deuràn faire d'aqueu libre un companh de pensada.

Se clava lo libre e sus li noms d'ara, sus Miquel Bauçà, que crese un di mai importants poëtas joves, e pas solament en Catalonha. Demòra de desirar un afrontament entre la jova generacion occitana e aquesta catalana. Mai se podrà pas faire sèns recòrrer primier lo camin de compreneson tirat per Castellet e Molas, per de dire de defugir li contrasens d'acostament tissós e despacientat, totjorn vesedors quora l'occitanisme vai a Barcelona.

Robèrt LAFONT.

SALVADOR ESPRIU, OBRA POETICA, Alberti, Barcelona, 1963.

Vaqui una obra "complèta" d'un poëta pas encara vièlh. Sèmbla una tissa d'ara, que Delteil se fa en cò nòstre son jutge postum. Mai es bon que l'edicion catalana pòrja, sota la fòrma d'un gròs volum bèu, son omenatge a un òme qu'abriga dins si poëmas una destinada collectiva, maugrat l'aspècte exterior d'òbra individuala, aristocraticament solitària. Nascut en 1913, Espriu poguèt enantir sa votz

dins lo grand moment de dolor de la desfacha, aqui que l'estèla èra perduda. Antau la meditacion personala sus la mòrt s'esperlonga.

En ressons istorics. Cementiri de Sinera, sortit en 1946, es lo libre erratic dau silènci, l'òbra d'art clausa ont la reflexion lènta e crespada dau moment vai demorar.

Sus lo sèns mai fons de l'òbra se legirà dins Le Pont de l'Epée (junh de 60) la critica de J.-M. Auziàs, importanta per çò que sotlinha çò que a d'eroïc, sèns "complicité suicidaire" dins la familiaritat esprivenca amb la mòrt. Sus l'aventura istorica, lo long estudi preliminar de Joan Fuster dins lo dich volum d'òbra complèta. M'agrada mai de significar aquela exemplaritat de la meditacion d'Espriu. Aqueu poèta, que i agrada l'allusion per anagrama (Arenys = Sinera), o per revirada (Sepharad = Espanha, en ebrèu), situís la mòrt dins l'istòria. La pell de brau (encara un mit, aqueste, per dire Espanha) es una remirabla variacion sus la misèria dau temps, e fin finala un plaidèg mesurat.

Se Espanha es tan presènta, es qu'espagna es uèi lo problèma major de Catalonha, non pas, coma se podriá crèire a la lèsta, problèma d'importunitat, mai problèma interior. Catalonha sènt Espanha dins se coma una malautiá mortala. Espanha se deu garir, per que l'arma quitament de Catalonha siá sauva.

D'aquí aquela comunion dins la dolor qu'espriu expremís amb una agudesas unica. Expremís dau còp l'espèr maigrinèu, mai mascle e metallic. Espriu s'acosta i mai grands poètas iberics, dins una vista ont Catalonha tròba son luòc esperitau:

*Molins de Sepharad
esdevindran els somnis
a poc a poc reals.*

*Moli de vent, moli de sang:
cal modre fins els ossos,
perquè tinguem bon pa.*

*Baixem, per les paraules,
tot el pou de l'esglai:
ens pujaran mots fràgils
a nova claredat.*

Robèrt LAFONT.

FALIBUSTA

Tròbas chorrejantas, candas de l'Enric Espieu. La soa musica que vos veng a l'endavant, sens propiau de gai saber, en lo son vestissi natre de mots gavidaires. Bèra canta venguda deu som, de la bruma que baisha, bèth cantic entinoat dempuish Telaranha sens cès ni paus, que nos promet enquèra un Cèu de silenci e ua Nueit longa. Longa nueit, segur, la deu trobair que s'acamina dinc a l'òbra frutèca, que seguish per l'ahorèst fabulós la tralha unica. Granmercegem l'Enric Espieu d'aver avut lo còr de se'n anar en falibusta sens espèr de tornar.

"Causiguère la mar prigonda...", çò ditz eth. Jòias a pleas sacas, diamants sancers, que'n trobarà dens la naus esbarridas per las rotas oceanas deu desbrembèr, de poesia, entau nòste plaser, entau nòste melhorament. Hisatz-vos ad eth. Eth que viu la soa poesia e s'acash pas soncament de causas disederas, cortesas, mès qu'escota tanben las causas perilhosas, defenudas, que bronishen au son deguens.

*Un mond nòu
se duèrp en ieu tene una vista
qu'es pas de creire.*

Las soas tròbas que son arrasas d'images que cresèvam de conéisher de tostemps ença, de tant que son apatzadoras, dab lo son anar familhèr, enquèra que hòrtas, prestidas dens la lenga blossa, escrincladas. Güeratz lo tojar ombriu, l'arberalha deus Lanusquets, l'entremalhadí deu brostassar, seuva après seuva, heuguerar après heuguerar:

M'esmarre ò seuva, e me cline e t'envege,

*ai fach compte de tis arbres,
ò seuva grand, seuva sens riba,
seuva de duresa e d'enuèg...*

Ajatz pas paur. Espieü non se hòravia pas peus sendèrs de boharlaria ni peus brumalhs de tròbas lengassudas, mès que passa normalament deu brembèr d'aqueth ahorèt, "seuva di grands mostres que mòron" ad aqueth deu son amic, deu Bernat Manciet, que sa "cara d'acèr" e lo "blau de Silesia" deus sons uelhs son lo simbòl d'ua amistat, despuish bèth temps hargada. Espieü no's pòt pas estar: e qu'a rason. Que'u cau l'arrajòu, lo cant, lo calam. Que seguishem Espieü long deu son incaminament poetic, ja que sabem qu'es un bon obrèr, gran poèta, la causa qu'es provada abondosament.

Crestian RAPIN.

PER LOS QU'AN PAS PAGAT L'ABONAMENT

Una circulara enviada al mes d'abril a totis los abonats qu'avián pas encara pagat per 1965 a fait d'intrar qualques abonaments. A la data del 20 de mai, unas quaranta personas avián pagat gràcias a la circulara.

Demandam als retardataris de s'afanar per reglar çò que devon, o de nos escriure que se vòlon pas mai abonar. Nos es financièrament impossible de contunhar a servir d'abonaments gratuits.

Seriam plan reconeissents a las personas que nos ensenharián l'adreça actuala d'aqueles ancians abonats: Max Cormary, Roger Counil, Irène Hermet, Marie Lalanne, Georges Massot, Sauveur Narbaïts, Raymond Boix, Mlle Marie-Claude Deltour, Paul Nicolas.

Jacmes TAUPIAC,
Administrator de "Letras d'Oc".

© CIEL d'Oc – Setèmbre 2004